

UDĚLOVÁNÍ SVÁTOSTI BIŘMOVÁNÍ PRAŽSKÝMI SVĚTÍCÍMI BISKUPY JANEM MATOUŠEM SCHWEIBEREREM A ERASMEM DIVIŠEM KRIEGEREM V LETECH 1779–1792

STANISLAVA JÍLKOVÁ

Východním pramenem tohoto příspěvku se stala *Kniha funkcí světicích biskupů Jana Matouše Schweiberera a Erasma Diviše Kriegera z let 1779–1792 (Liber functionum)*,¹ uložená v Národním archivu v Praze ve fondu s názvem Archiv pražského arcibiskupství. Kromě zápisů o udělení svátosti biřmování obsahuje rovněž záznamy o udělení svátosti nižšího a vyššího svěcení a o uskutečněných kanonických vizitacích na území pražské arcidiecéze.²

Kniha má rozměry 22 x 38 cm, koženou vazbu s tlačeními ornamenty a je nefoliovaná. Časový rozsah knihy zahrnuje období od 21. července 1779 do 9. července 1792. Všechny zápisy byly vyhotoveny v latinském jazyce. Vlastní záznamy o biřmování, nadepsané „*Catalogus Confirmatorum*“, zaujímají v knize pouze 11 folií. Každé z nich je rozděleno do třech sloupců; v prvním je uvedeno datum udělení svátosti biřmování, resp. pouze den, ve druhém lokalita, kde k němu došlo spolu s patrociniem daného kostela a v posledním počet biřmovaných osob. Zápisy v knize byly vedeny chronologicky podle jednotlivých let, které byly uvnitř ještě dále členěny na měsíce a následně i dny.³

V případech, že k udělení svátosti biřmování došlo během kanonické vizitace, je tato skutečnost v knize rovněž poznamenána.⁴ Pokud bylo v jednom kostele biřmováno větší množství osob během jediného dne, byly obřady rozděleny do několika denních dob, jak je ostatně uvedeno u příslušných zápisů v knize.⁵ V jednom dni však mohl světicí biskup

¹ Národní archiv (NA), fond Archiv pražského arcibiskupství (APA I), inv. č. 1286, sg. B 9/9. V tomtéž fondu se nacházejí i další knihy stejného typu, a to *Kniha funkcí světicích biskupa Václava Leopolda Chlumčanského 1795–1802* (inv. č. 1287, sg. B 10/1), *Kniha funkcí litoměřického biskupa Václava Leopolda Chlumčanského 1802–1810* (inv. č. 1288, sg. B 10/2), *Kniha biřmovaných světicím biskupem Františkem Vilémem Tippmannem 1833–1850* (inv. č. 1289, sg. B 10/3), *Kniha funkcí světicích biskupa Františka Viléma Tippmanna 1833–1852* (inv. č. 1290, sg. B 10/4) a *Kniha biřmovaných světicím biskupem Antonínem Vokounem 1749–1754* (inv. č. 1291, sg. B 10/5).

² Vzhledem k propojení biřmování a vizitací ve smyslu jejich častého udělení světicím biskupem právě během kanonických vizitací jednotlivých lokalit arcidiecéze byly v takových případech zápisy o biřmování konfrontovány se zápisy o vizitacích. Kvůli omezenému rozsahu příspěvku však nebylo možné věnovat se rozboru zápisů o vizitacích a udělení svátosti svěcení v *Knize funkcí* podrobněji.

³ Označení roku se vyskytovalo buď v podobě samotného číselného vyjádření roku nebo ve spojení „*Anno 1783*“ či „*Anno Domini 1784*.“ První v knize zaznamenaný rok byl uveden spolu s příslušným měsícem „*Mense Augusto A[nno] 1779*.“

⁴ V těchto případech předcházela vlastnímu záznamu v knize nejčastěji věta v podobě „*In Visitatione Canonica* (následovalo datum vizitace) *confirmati sunt in* (následoval příslušný kraj);“ např. od 10. do 20. července 1782.

⁵ Např. na Svaté Hoře u Příbrami bylo dne 9. června 1782 biřmováno 2398 osob při ranní („*mane*“) a 2739 osob při dopolední pobožnosti („*a[nte]meridie*“). O den dříve přijalo toto svátost 984 osob při večerní pobožnosti („*ad vesperum*“).

udílet biřmování i na více místech v rámci jedné lokality nebo dokonce v několika různých lokalitách.⁶ Na konci každého roku se nacházel podpis příslušného biskupa s uvedením titulu, s výjimkou let 1783, 1785 a 1792.⁷

Biřmování je druhou ze sedmi svátostí Nového zákona, ustanovenou samotným Ježíšem Kristem v souvislosti se Sestláním Ducha Svätého;⁸ jako skutečnou svátost ji na svém 7. zasedání dne 3. března 1547 ustanovil v dekretu o svátostech Tridentinský koncil (1545–1563).⁹ Latinský termín pro biřmování – confirmatio – je odvozen od slovesa „confirmare“, což znamená utvrdit či posilnit (ve víře) a užívá se již od 7. století.¹⁰ Udělovat tuto svátost pokřtěným osobám mají právo výhradně biskupové; kněží pouze výjimečně po zplnomocnění papežem.¹¹

Za archiepiskopátu Antonína Petra Příchovského z Příchovic (1764–1793)¹² udělovali svátost biřmování na území pražské arcidiecéze v letech 1779–1792 dva světící biskupové,¹³ a to Jan Matouš Schweiberer a Erasmus Diviš Krieger.

⁶ Dne 15. června 1783 biřmoval biskup Krieger nejprve 105 osob v domácí kapli své biskupské rezidence a poté 429 osob v Metropolitním chrámu sv. Víta.

⁷ Celá podpisová formule zněla následovně: „Confirmavi Joan.[nes] Matth.[aeus] Schweiberer m[anu] p[ropria] Ep[iscopu]s Suffraganeus.“ Erasmus Diviš Krieger používal odlišnou podpisovou formuli, a to pro rok 1781 „Erasmus Krieger Ep[iscopu]s Tiberiadensis m[anu] p[ropria]“ a v následujících letech pak, vzhledem k odlišnému titulu, ke svému jménu přidával „Ep[iscopu]s Vic[arius] gl[orie] r[ati]s et off[icia] ll[is].“

⁸ Písmo svaté nepřimo dokládá, že svátost biřmování pochází od samotného Ježíše Krista, a to v *Evangelium sv. Jana*, kap. 7, verš 37–39 (Kristus slíbil všem, kdo v něj věří, že jim po svém Nanebevstoupení sešle Ducha svätého) a ve *Skutcích apoštolů*, kap. 8, verš 15–17 a kap. 19, verš 6 (vkládáním rukou přijali pokřtění od apoštolů Ducha svätého); viz *Český slovník bohovědný 2*, Praha 1916, s. 254.

⁹ Tamtéž. Biřmování byly v tomto dekretu věnovány celkem tři kanóny, jejich plné znění viz Sacrosanctum Concilium Tridentinum. Augusta Vindelicorum 1781, s. 100–101.

¹⁰ Jiné latinské výrazy pro svátost biřmování jsou „manus impositio“, „chrisma“, „unctio“, „signaculum“, „perfectio“, „consummatio“, „unguentum perenne supercoeleste“ či „oleum sanctificatum“; viz *Český slovník bohovědný*, s. 253–254.

¹¹ Tamtéž, s. 255.

¹² Antonín Petr Příchovský z Příchovic se narodil 28. srpna 1707 na svojišinském zámku jako syn plzeňského krajského hejtmána Ferdinanda svobodného pána z Příchovic. Po studii na gymnázium v Klatovech a v jezuitské klementinské koleji na Starém Městě pražském odešel v roce 1726 do Říma, kde se nechal zapsat na Collegium Germanicum. Po svém návratu do Čech byl 29. dubna 1731 vysvěcen na kněze a o čtyři roky později získal na pražské univerzitě doktorát teologie. Poté působil jako děkan v Sobotce, než byl císařem Karlem VI. (1705–1740) jmenován titulárním opatem v klášteře sv. Jiří v Gottalu (Uhry). O rok později se stal děkanem kostela Všech svätých na Pražském hradě a 5. září 1746 byl zvolen kanovníkem Metropolitní kapituly v Praze. 23. června 1749 byl ustanoven děkanem při kostele sv. Apolináře na Novém Městě pražském a 4. listopadu 1752 ho Marie Terezie (1740–1780) jmenovala pražským biskupem-koadjutorem; téhož roku byl arcibiskupem Janem Mořicem Gustavem hrabětem z Manderscheid-Blankenheimu (1733–1766) rovněž vysvěcen na titulárního biskupa emžského (Emessena). V letech 1754–1763 působil jako králové-hradecký biskup; od roku 1753 zastával zároveň i funkci svatovítského kapitulního děkana a od 10. listopadu 1755 do 21. října 1759 funkci kapitulního probošta tamtéž. V roce 1759 získal spolu se svými bratry hraběcí predikát. Po konfirmaci 29. října 1763 přijal Příchovský během intronizace 13. května následujícího roku v chrámu sv. Víta z rukou světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu arcibiskupské pallium. Při korunovaci Leopolda II. (1790–1792) na českého krále v katedrále sv. Víta dne 6. září 1791 využil poprvé v dějinách pražského arcibiskupství práva obléci si při této příležitosti purpurové kardinálské roucho, přestože sám kardinálem nebyl; stejným způsobem korunoval 12. září i jeho manželku Marii Ludviku a o rok později také Františka I. (1792–1835). Zemřel 14. dubna 1793 a je pochován v Pernštejnské kapli v chrámu sv. Víta na Pražském hradě; viz Podlaha, Antonín: *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. Metropolitanæ Ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*. Pragae 1912, s. 274–276; Frind, Anton: *Die Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag*. Prag 1873, s. 249–270; Borový, Kliment: *Dějiny diecése pražské*. Praha 1874, s. 390–397; *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1803*. Berlin 1990, s. 352–353; Buben, Milan M.: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha 2000, s. 267–272.

¹³ Světící biskup (lat. *episcopus titularis, suffraganeus* či *auxiliaris*; něm. *Weihbischof*) se původně nazýval „*episcopus in partibus infidelium*“, protože v době vzniku této instituce v 7. století šlo o biskupy, kteří nemohli vykonávat vlastní pravomocí, neboť jejich diecéze byla zrovna v rukou pohanů – Saracénů. Biskupům, kteří byli

Jan Matouš Schweiberer, který v úřadu vystřídal Františka Xavera Tvrdého,¹⁴ se narodil v roce 1710.¹⁵ Na pražské univerzitě dosáhl titulu bakalář teologie a postupně působil jako praeses alumnů arcibiskupského semináře v Praze, vychovatel v rodině hraběte z Vrtby, farář ve Výsluní, děkan v Žebráku a Brandýse nad Labem a také kanovník kapituly ve Staré Boleslavi, než byl dne 19. srpna 1759 zvolen kanovníkem Metropolitní kapituly v Praze; do této funkce byl slavnostně uveden 24. srpna téhož roku.

O necelé dva roky později, 18. května 1761 byl překvapivě zvolen rektorem pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity, přestože během svého studia dosáhl pouze bakalářského titulu a nebyl ani členem řádu Tovaryšstva Ježíšova, jak se v té době předpokládalo. Roku 1767 se stal děkanem kostela sv. Apolináře na Novém Městě pražském, který již od svého založení v roce 1362 spravovala svatovítská kapitula.¹⁶

Dne 21. července 1779 byl vysvěcen na světicího biskupa pražského s titulem biskupa antipaterského; zároveň působil i jako děkan staroboleslavské kolegiální kapituly a asesor rektifikační komise. Dne 9. května 1780 byl zvolen děkanem Metropolitního chrámu sv. Víta v Praze. Zemřel v cisterciáckém klášteře na Zbraslavi dne 27. června 1781, když se léčil v nedalekých lázních Malá Chuchle ze záchvatu mrtvice. Je pochován v kryptě Metropolitního chrámu sv. Víta.¹⁷

Jeho nástupce Erasmus Diviš (Dionysius) Krieger se narodil 4. března 1738 v Mašově. Po získání titulu magistr teologie na pražské univerzitě přijal 7. března 1761 v Praze kněžské svěcení. Od roku 1771 působil jako děkan v Radonicích a poté, co byl 9. ledna 1776 zvolen kanovníkem pražské Metropolitní kapituly a do svého úřadu slavnostně uveden 4. února následujícího roku, začal rovněž německy kázat v chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Dne 22. března 1779 se stal konsistorním radou a 9. května o rok později byl jmenován děkanem kostela sv. Apolináře na Novém Městě pražském.

Rok 1781 byl v jeho církevní dráze mimořádně úspěšný, neboť 22. dubna byl jmenován generálním vikářem a oficiálem pražské konsistoře, o něco později děkanem ve Staré Boleslavi¹⁸ a 28. října byl arcibiskupem Příchovským vysvěcen na pražského světicího

z těchto území vypuzení, ponechal papež jejich hodnosti, neboť pokládal i nadále tato území za křesťanská; viz Rittner, Edward: *Církevní právo katolické*. 1, Praha 1887, s. 145.

¹⁴ František Xaver Tvrdý se narodil v roce 1715 v Blatné (přesné datum jeho narození není známo). Na pražské univerzitě získal titul bakalář teologie a poté působil jako děkan ve svém rodišti. V roce 1762 se stal děkanem kostela sv. Apolináře na Novém Městě pražském a zároveň i asesorem pražské konsistoře; v jejím čele pak jako generální vikář a oficiál stanul dne 2. května 1775. V roce 1776 byl jmenován děkanem kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi a o rok později dne 14. ledna přijal z rukou arcibiskupa Antonína Petra Příchovského jednak titul pražského světicího biskupa a jednak titulárního biskupa z Hippo. Zemřel v klášteře minoritů při kostele sv. Jakuba Většího na Starém Městě pražském na záchvat mrtvice dne 22. března 1779 a je pochován v tamní kryptě; viz Podlaha, A.: *Series praepositorum*, s. 284.

¹⁵ Přesné datum jeho narození není známo.

¹⁶ Kostel sv. Apolináře na Novém Městě pražském, jehož děkané byli zároveň i kanovníky Metropolitní kapituly sv. Víta, byl založen v roce 1362 na místě bývalé kaple sv. Jiljí, kam bylo přemístěno sídlo kolegiální kapituly ze Sadské u Nymburka; prapošta, děkany i kanovníky jmenoval pražský arcibiskup. Na konci 15. století bylo stále častěji udělováno svatoapolinářské děkanství duchovním strany podobojí a po roce 1503 působili při tomto kostele dokonce dva děkané současně: katolický se sídlem u sv. Víta bez jakéhokoli hmotného zabezpečení a duchovní strany podobojí, jemuž plynuly veškeré zisky ze statků, vrácených svatoapolinářské kapitule po husitských válkách. Roku 1599 daroval císař Rudolf II. (1576–1611) kostel sv. Apolináře se všemi statky i privilegií pražské novoměstské radě, jejíž členové však byli z valné většiny nekatolíci. Zápis o tomto darování však byl v roce 1628 z desek zemských vymazán a kostel sv. Apolináře přešel opět pod správu svatovítské kapituly. Podrobněji o tomto kostele a kapitule viz Ekert, František: *Posvátná místa královského hl. města Prahy*. 2. díl, s. 142–152.

¹⁷ Viz Podlaha, A.: *Series praepositorum*, s. 285–286.

¹⁸ Ohledně působení Erasma Diviše Kriegera ve Staré Boleslavi cituje A. Podlaha pasáž z článku Josefa Prokopa Horčice z Časopisu pro dějiny katolického duchovenstva z roku 1841, s. 142–143: „*O zvelebení kostelů Boleoslavských byl tento pán velmi starostlivý. Obojí totiž chrám, jak Panny Marie tak sv. Václava dal vyblíiti, obrazy*

biskupa s titulem biskupa tiberiadského. Dne 21. srpna 1787 byl zvolen děkanem Metropolitní kapituly a 6. srpna 1790 i kapitulním proboštem. Téhož roku se Krieger zúčastnil také císařské korunovace Leopolda II. ve Vídni a o rok později i jeho královské korunovace v Praze. Zemřel 27. prosince 1792 a byl podle svého přání pochován ve Staré Boleslavi na hřbitově u zdi presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie.¹⁹

Za episkopátu Jana Matouše Schweiberera bylo v době od 21. srpna 1779 do 17. června 1781 včetně biřmováno celkem 9382 osob a za episkopátu Erasma Diviše Kriegera od 30. října 1781 do 9. července 1792 včetně celkem 258 178 osob, což činí dohromady 267 560 osob. Následující stránky budou věnovány rozboru biřmování v jednotlivých měsících zmíněných let s přihlédnutím k lokalitám a patrociniím, kde byla tato svátost udělována (přehled biřmování v pražské arcidiecézi v jednotlivých měsících let 1779–1792 podává Příloha na konci tohoto příspěvku).

V roce 1779 biřmoval Jan Matouš Schweiberer od 21. srpna do 23. prosince celkem 918 osob; nejvíce v listopadu (381) a nejméně v prosinci (14). S výjimkou tří dnů proběhla všechna biřmování v Praze, a to v Metropolitním chrámu sv. Víta (21. srpna, 8., 12. a 18. září, 10. října a 30. listopadu);²⁰ v biskupské rezidenci,²¹ kterou lze ztotožnit s „domácí kaplí“²² v témže paláci (29. srpna, 2. září, 9. října, 6. listopadu, 10., 21. a 23. prosince); v kostele sv. Tomáše na Malé Straně (19. prosince) a v blíže neurčené studentské kapli v téže čtvrti (28. srpna).

Mimo Prahu se pak biřmovalo ve Staré Boleslavi jednak v kostele Nanebevzetí Panny Marie a jednak v bazilice sv. Václava, což je příznačné vzhledem k datu udělení této svátosti ve dnech 28.–29. září a dále v lokalitě Vraný, jež byla majetkem Metropolitní kapituly (12. listopadu, patrociniium neuvedeno). Nejvíce osob během jednoho dne – 370 – bylo biřmováno právě v poslední zmíněné lokalitě – Vraným, nejméně pak 21. prosince v domácí kapli, kdy šlo pouze o jedinou osobu.

V roce 1780 bylo biskupem Schweibererem biřmováno celkem 6641 osob. Kromě Prahy se zde z mimopražských lokalit objevuje tradičně Stará Boleslav, a to nikoli jen o slavnosti sv. Václava dne 28. září, nýbrž i 3. dubna a 15. srpna, což je pochopitelné vzhledem k patrociniu Nanebevzetí Panny Marie u jednoho z tanních kostelů. K dalším lokalitám patřila Uhříněves (4. června) a Ročov (31. července); v jednom případě (24. října), nebyla lokalita uvedena.

Nejvíce osob biřmovaných v jednom dni, celkem 3573, přijalo tuto svátost o slavnosti Seslání Ducha Svatého (Letnice) dne 14. května v Metropolitním chrámu sv. Víta.²³

a sochy očistiti a znova pozlatiti. Za téhož času v Praze mnoho klášterů zrušeno bylo. Týž pečlivý biskup z těch vyzdvížených klášterů rozličné věci chrámové, oltáře, kazatelnice, zpovědnice, berle, obrazy zakoupil a jimi Staroboleslavské chrámy ozdobil; toho spolu docíliv, že ty posvátné věci do rukou světských nepřišly. Nápodobně mnohé knihy ze zrušených klášterů zakoupil, ke knihám po děkanech a jiných mužích zanechaným přidal, a tím způsobem zakladatel byl nynější knihovny Svato-Václavské v Staré Boleslavi;“ viz Podlaha, A.: Series praepositorum, s. 292.

¹⁹ Monumentální náhrobek od sochaře Josefa Malinského je opatřen následujícím epitafem: „*Ferventi religionis vindici, pauperum patri optimo Erasmo Dionysio Krieger, episc. Tiberiadensi, S[anctae] M[etropolitanae] E[cclisiae]. praeposito, antiquiss[imae]. colleg[iate]. eccles[iae]. Vet[ero]-Boles[aviensis]. dec[ano]. cap[ituli]. et Celsiss[imi]. princ[ipis]. archiep[iscopis]. Pragens[is]. suffragan[eo]., vic[ario]. generali et officiali amici et cultores posuerunt anno MDCCXIII. Obiit die 27. Decembris a. 1792 aetat. 55;“ tamtéž, s. 291–292; Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches. Berlin 1990, s. 244.*

²⁰ Metropolitní chrám sv. Víta byl v zápisech vždy uváděn zkratkou S.M.E., což znamená „*S[ancta] M[etropolitana] E[cclisia]*.“

²¹ Biskupská rezidence byla označována jako „*residentia Ep[iscopis]*.“

²² V zápise z 3. března 1782 se uvádí, že k biřmování došlo v domácí kapli v biskupské rezidenci („*in Stello domestico, residentia episcopalis*“).

²³ Přesné datum není v *Knize funkcí* uvedeno, pouze údaj, že se tak stalo o Letnicích („*per Festa Pentecostia*“). Bylo ho proto zapotřebí dohledat, viz Emler, Josef: Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české. Praha 1876, s. 5.

Vzhledem ke spojitosti svátosti biřmování se Sosláním Ducha Svatého bylo velké množství osob v tuto dobu biřmováno i v následujících letech. Vysoký počet biřmovanců se váže rovněž k datu 4. června v Uhříněvsi – 1209 osob; patrocinium však v tomto, stejně jako v pěti dalších případech v roce 1780, nebylo v *Knize funkcí* uvedeno.²⁴

Nejméně biřmovanců – jeden – přijalo tuto svátost v Metropolitním chrámu sv. Víta (10. a 14. dubna a 2. července), v domácí kapli (12. května a 11. června) a v biskupské rezidenci (5. listopadu).²⁵ K biřmování v jedné lokalitě, ale na dvou rozdílných místech, došlo 11. června v Praze; v chrámu sv. Víta udělil biskup tuto svátost 13 osobám a v domácí kapli jedné.

Rok 1781 byl výjimečný tím, že se během něj při udělení svátosti biřmování vystřídali oba zmínění biskupové; Jan Matouš Schweiberer biřmoval naposledy 17. června a Erasmus Diviš Krieger poprvé 30. října, a to hned dvakrát v jednom dni: v Praze v Metropolitním chrámu sv. Víta u oltáře sv. Jana Nepomuckého udělil tuto svátost jedné osobě a v domácí kapli dvěma; celkem Schweiberer od 1. dubna do 17. června včetně biřmoval 1823 osob a Krieger od 30. října do 22. prosince včetně 10 osob.

Ke všem biřmováním tohoto roku došlo výhradně v Praze: patnáctkrát v domácí kapli a jen dvakrát v chrámu sv. Víta – u již zmíněného oltáře sv. Jana Nepomuckého a ve Svatováclavské kapli dne 22. prosince (2 osoby). Největší počet biřmovanců (993), přijal tuto svátost ve dnech 3.–6. června, což je pochopitelně vzhledem ke skutečnosti, že slavnost Soslání Ducha Svatého připadla toho roku právě na 3. června.²⁶ Pouze jedna osoba pak byla biřmována ve dnech 30. října, 1. listopadu, 1. a 19. prosince.

Na snížení celkového počtu biřmovanců v roce 1781 se v porovnání s ostatními roky nejvíce podílela absence biřmování ve Staré Boleslavi o slavnosti sv. Václava dne 28. září, neboť v době od 27. června do 28. října nebyl úřad sufragána obsazen.²⁷

V roce 1782 udělil Erasmus Diviš Krieger svátost biřmování celkem 52653 osobám, což je zřetelný nárůst oproti předcházejícím letům; nejvíce biřmovanců, celkem 4591, přišlo dne 13. srpna do kostela Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem; souvislost s nadcházející slavností Nanebevzetí Panny Marie o dva dny později je zde více než zřejmá. Téhož dne pak biskup biřmoval ještě dalších 943 osob v kostele sv. Václava ve Velkém Březně. Neobvykle vysoký počet biřmovaných nejen tohoto roku, ale i následujících tří let, je dán především spojením kanonických vizitací s udělováním svátosti biřmování.

První vizitace proběhla na území Čáslavského kraje ve dnech 10.–20. července²⁸ a biskup Krieger při ní ve dnech 11.–20. července (s výjimkou 16. července) biřmoval celkem 7927 osob v následujících lokalitách: Český Brod (sv. Gothard, 169 osob),²⁹ Plaňany (Neposkvrněné početí Panny Marie, 213 osob),³⁰ Kutná Hora (sv. Jakub Větší, 1783 osob), Čáslav (sv. Petr a Pavel, 415 osob), Golčův Jeníkov (sv. František Serafinský, 1136 osob),

²⁴ Patrocinium nebylo dále uvedeno v případě Staré Boleslavi dne 3. dubna, 15. srpna ani 28. září (v posledním případě se však lze domnívat, že se jednalo o baziliku sv. Václava vzhledem ke slavnosti stejnojmenného zemského patrona, jež na zmíněný den připadá), Ročova dne 31. července a u nejménované lokality dne 24. října.

²⁵ Přestože je v knize uveden termín „*děkánská rezidence*“ (residentia decanali), jde s přihlédnutím k zápisům z ostatních let pravděpodobně o rezidenci biskupskou.

²⁶ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 25. Počet biřmovanců se v *Knize funkcí* uvádí společný pro oba dny; nelze proto přesně určit, kolik osob přijalo svátost každý jednotlivý den; v záznamech z dalších let se tato situace opakovala ještě několikrát.

²⁷ Jan Matouš Schweiberer zemřel 27. června 1781 a Erasmus Diviš Krieger byl do této funkce vysvěcen až 28. října téhož roku, jak je uvedeno v předchozím textu.

²⁸ V *Knize funkcí* jsou záznamy o vizitaci uvedeny následovně: „*In Visitatione Canonica a Die 10 Julii usque ad 20 inclusive confirmati sunt in Circulo Czeslaviensi ...*“

²⁹ V závorce je kromě počtu biřmovanců uvedeno i patrocinium kostela, v němž k biřmování došlo.

³⁰ V *Knize funkcí* je v části, týkající se biřmování, uvedeno chybně patrocinium kostela v Plaňanech jako Nanebevzetí Panny Marie, zatímco v části o vizitacích ve správné podobě jako Zvěstování Panny Marie.

Habry (Nanebevzetí Panny Marie, 1176 osob), Skuhrov (sv. Mikuláš, 568 osob), Němec-ký (dnes Havlíčkův) Brod (Nanebevzetí Panny Marie, 1357 osob) a Pohled (Nanebevzetí Panny Marie (dnes sv. Ondřej v bývalém klášteře cisterciacek), 1110 osob).

Vizitace Litoměřického kraje³¹ se uskutečnila ve dnech 13.–26. září (s výjimkou 19., 21. a 23. září). Při této příležitosti udělil biskup Krieger svátost biřmování celkem 4539 osobám v lokalitách Noutonice (sv. Jan Křtitel, 213 osob), Minice (sv. Jakub Větší, 287 osob), Velvary (sv. Kateřina Alexandrijská, 519 osob), Charvatce (Nanebevzetí Panny Marie, 482), Budyně nad Ohří (sv. Václav, 823 osob), Roudnice nad Labem (Narození Panny Marie, 723 osob), Černouček (sv. Bartoloměj, 176 osob), Lužec nad Vltavou (sv. Jiljí, 672 osob), Obříství (sv. Jan Křtitel, 328 osob), Kojetice (sv. Vít, 271 osob) a Líbeznice (sv. Martin, 45 osob).

K poslední vizitaci roku 1782 došlo v Boleslavském a Kouřimském kraji ve dnech 5.–16. října (s výjimkou 8. října), a udělení svátosti biřmování se tentokrát týkalo celkem 7004 osob. Mezi navštívené lokality patřily Bezno (sv. Petr a Pavel, 374 osob), Mladá Boleslav (Nanebevzetí Panny Marie, 919 osob), Mnichovo Hradiště (sv. Jakub Větší, 1319 osob), Libáň (sv. Duch, 1319 osob),³² Dobrovice (sv. Bartoloměj, 779 osob), Rožďalovice (sv. Havel, 575 osob), Nymburk (sv. Jiljí, 480 osob), Sadská (sv. Apolinář, 192 osob), Kouřim (sv. Štěpán, 383 osob), Kostelec nad Černými Lesy (sv. Anděl strážní, 383 osob) a Říčany (sv. Petr a Pavel, 281 osob).

Ve dnech 8.–12. června 1782 přijal svátost biřmování na poutním místě řádu Tovaryšstva Ježíšova Svaté Hoře³³ tak vysoký počet osob (9432), že se dne 9., 10. a 11. června biřmovalo dokonce dvakrát denně. Stalo se tak u příležitosti padesátého výročí Korunovace Panny Marie Svatohorské, jež od roku 1732 připadá na třetí neděli po slavnosti Sslání Ducha Svatého, a v roce 1782 šlo právě o 9. červen.³⁴

Nejnižší počet biřmovaných osob v jednom dni (jedna), ve zmíněném roce se vyskytl hned několikrát: u oltáře sv. Jana Nepomuckého v Metropolitním chrámu u sv. Víta (24. února) a šestkrát v domácí kapli, resp. v biskupské rezidenci (3. a 17. března, 13. května, 14., 26. a 28. června).

Lokalita nebyla v tomto roce uvedena v *Knize funkcí* celkem třikrát v případě biřmování od 19. do 21. května. Na 19. května však v roce 1782 připadla slavnost Sslání Ducha Svatého,³⁵ čemuž odpovídá i poměrně vysoký počet biřmovanců – 927 – a vzhledem k předcházející a následující lokalitě v *Knize funkcí*, již byla Praha, se lze domnívat, že svátost byla udělena v Metropolitním chrámu sv. Víta.

V roce 1783 bylo biřmováno celkem 60663 osob; nejvíce během jednoho dne v Sepekově v kostele Jména Panny Marie dne 14. září, kdy se jednalo o 4590 osob³⁶ a nejméně (pouze dvě osoby), v domácí kapli dne 4. února. Vysoký počet biřmovanců se váže rovněž k lokalitě Zbraslav dne 20. srpna (1525) a lokalitě Milevsko dne 15. září (1361). V prvním

³¹ Vizitovaný kraj není v *Knize funkcí* u biřmování uveden, u vizitací ano.

³² U lokalit Mnichovo Hradiště a Libáň je v *Knize funkcí* uveden stejný počet biřmovaných osob; s největší pravděpodobností jde o chybu pisáře, neboť zmíněné lokality na sebe v knize chronologicky navazují. Stejná chyba se opakovala i v případě Kouřimi a Kostelce nad Černými Lesy 14. a 15. října 1782 a Metropolitního chrámu sv. Víta v Praze 22. května 1785 (v jednom dni proběhlo dvoji biřmování).

³³ V roce 1782 spravoval poutní místo Svatá Hora řád Tovaryšstva Ježíšova; kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristé) je převzala až v roce 1861; viz Ottův slovník naučný. 11, Praha 1897, s. 556.

³⁴ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 10. O Korunovaci Panny Marie Svatohorské podrobněji např. Royt, Jan: *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha 2011, s. 171–172.

³⁵ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 10.

³⁶ Slavení svátku Jména Panny Marie ustanovil papež Inocenc XI. (1676–1689) na neděli v oktávu Narození Panny Marie, protože souvisí s vzýváním jména Panny Marie a její pomoci při porážce turecké armády u Vidně dne 12. září 1683; v roce 1783 tato neděle připadla právě na 14. září; viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 30. Dnes se slaví jako nezávazná památka 12. září; *pozn. aut.*

případě se tak stalo díky skutečnosti, že na zmíněný den připadá památka sv. Bernarda z Clairvaux, jednoho z autorů reformy cisterciáckého řádu, jemuž Zbraslavský klášter náležel a ve druhém zřejmě kvůli mariánskému patrociniu milevského klášterního kostela (Navštívení Panny Marie), neboť den 15. září spadá do oktávu Narození Panny Marie (přestože se liturgická památka Navštívení Panny Marie až do roku 1969 slavila dne 2. července; *pozn. aut.*).

V tomto roce došlo opět k udělení biřmování během vizitace, a to Loketského kraje ve dnech 14. července – 11. srpna (s výjimkou 16., 20., 26., 29., 31. července, 1., 7., 9. a 11. srpna).³⁷ Svátost přijalo celkem 47529 osob v lokalitách Doupov (Nanebevzetí Panny Marie, 1368 osob),³⁸ Karlovy Vary (sv. Máří Magdaléna, 3388 osob), Ostrov nad Ohří (sv. Michael Archanděl, 2690 osob), Hroznětín (sv. Petr a Pavel, 1398 osob), Jáchymov (sv. Jáchym, 4284 osob), Horní Blatná (sv. Vavřinec, 2845 osob), Nejdek (sv. Martin, 3107 osob), Jindřichovice (sv. Martin, 5293 osob), Krajková (sv. Petr a Pavel, 2576 osob), Mariánské Lázně (Nanebevzetí Panny Marie, 4317 osob), Kostelní Bříza (sv. Petr a Pavel, 1851 osob), Falknov (dnes Sokolov; sv. Jakub Větší, 2622 osob), Loket (sv. Václav, 1693 osob), Bochov (sv. Michael Archanděl, 4172 osob), Valeč (Narození sv. Jana Křtitele, 775 osob), Chyš (Zvěstování Panny Marie, 773 osob), Žlutice (sv. Petr a Pavel, 976 osob), Rabštejn nad Střelou (sv. Matouš, 1175 osob),³⁹ Nečtiny (patrociniem neuvedeno, 570 osob), Plasy (patrociniem neuvedeno, 120 osob) a Planá u Mariánských Lázní (patrociniem neuvedeno, 1536 osob).

V roce 1784 přijalo svátost biřmování celkem 31150 osob; nejvíce (mimo kanonickou vizitaci) – 1366, v Podbořanech dne 4. května a nejméně (jedna), v domácí kapli v biskupské rezidenci dne 14. července, 18. září a 7. listopadu. Poměrně vysoký počet osob (386), byl biřmován také o svátku sv. Jana Nepomuckého v domácí kapli a rovněž v pondělí v oktávu Sslání Ducha Svatého dne 31. května,⁴⁰ kdy se zmíněná svátost udílela hned na dvou místech; jednak v domácí kapli (111 osob) a jednak v Metropolitním chrámu sv. Víta (631 osob).

Počet biřmovaných osob pro dva dny dohromady byl v *Knize funkcí* uveden pro 24. až 25. srpna, kdy v premonstrátském klášteře Teplá přijalo svátost celkem 6627 osob.⁴¹

Ve Staré Boleslavi se v roce 1784 biřmovalo jednak v souvislosti s mariánskými svátky, v neděli oktávu Navštívení Panny Marie dne 4. července (179 osob)⁴² a o svátku Narození Panny Marie dne 8. září (278 osob), jednak o slavnosti sv. Václava dne 28. září (243 osob). Přestože ani v jednom případě není uvedeno patrociniem, lze se domnívat, že v prvních dvou případech šlo o kostel Nanebevzetí Panny Marie a ve druhém o baziliku sv. Václava.

Kanonická vizitace se v tomto, stejně jako v předcházejícím roce, konala pouze jediná, a to v Rakovnickém kraji ve dnech 8.–24. listopadu. Biskup Krieger tehdy biřmoval celkem 20171 osob, v lokalitách Tachovice (574), Zbečno (944), Slabce (2249), Kožlany (2244), Plasy (2567), Kolečovice (1409), Rakovník (1528), Nové Strašecí (1845), Smolnice (1367), Peruc (2334),⁴³ Zlonice (537), Slaný (535), Smečno (800), Unhošť (878) a Ho-

³⁷ V části *Knihy funkcí*, věnované zápisům o vizitacích, není, na rozdíl od části ohledně biřmování, uveden jako vizitační den 8. srpen.

³⁸ Nyní zaniklá lokalita v okrese Karlovy Vary; viz Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850–1970. Praha 1978, s. 115.

³⁹ Jedná se o nyní již zaniklý kostel; *pozn. aut.*

⁴⁰ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 21.

⁴¹ Přestože v tomto případě není v *Knize funkcí* patrociniem uvedeno, vzhledem ke zmínce o tepelské kanonii je jasné, že se jednalo o klášterní kostel Zvěstování Panny Marie.

⁴² Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 21.

⁴³ V *Knize funkcí* byl v případě této lokality uveden dvojnásobný počet biřmovanců, a to v podobě „1417 + 917.“

stivice (360). Ani u jedné z těchto lokalit však nebylo uvedeno patrocinium kostela, kde k udělení svátosti došlo.

V roce 1785 udělil biskup Krieger svátost biřmování celkem 67984 osobám. Nejvíce biřmovanců – 1373, bylo v *Knize funkcí* zaznamenáno u svátku sv. Jana Nepomuckého dne 16. května. Lokalita v tomto případě sice nebyla uvedena, lze se však domnívat, že se tak stalo v Metropolitním chrámu sv. Víta, snad přímo u oltáře sv. Jana Nepomuckého. Navíc na předcházející den, tedy 15. května, připadla toho roku slavnost Seslání Ducha Svatého, což se rovněž odrazilo ve zvýšeném počtu biřmovanců, jichž bylo 507.⁴⁴ O něco méně osob (1269), pak bylo biřmováno v lokalitě Netvořice dne 28. října.

Pouze jedna osoba přijala zmíněnou svátost v Praze v domácí kapli (1. ledna, 14. února, 10. března, 8. června a 5. listopadu) a v Metropolitním chrámu sv. Víta (25. prosince).

Tradičně se v tomto roce biřmovalo i ve Staré Boleslavi, a to opět o slavení liturgické památky Navštívení Panny Marie dne 2. července (165 osob),⁴⁵ o svátku Narození Panny Marie dne 8. září (214 osob) a o slavnosti sv. Václava dne 28. září (163 osob).

Ani tento rok se neobešel bez kanonických vizitací, spojených s udělováním svátosti biřmování. První proběhla ve dnech 15.–18. března (s výjimkou 17. března) v Praze, a týkala se klášterních kostelů řádu premonstrátů ve čtvrti Hradčany (Nanebevzetí Panny Marie, 88 osob) a řádu obutých augustiniánů (sv. Tomáš, 50 osob) a bosých karmelitánů (Panna Marie Vítězná, 83 osob) ve čtvrti Malá Strana.

Druhá vizitace byla pouze jednodenní a uskutečnila se na Novém Městě pražském v kostele sv. Jindřicha (a sv. Kunhuty) dne 14. června; biřmováno při ní bylo 16 osob.⁴⁶

K další vizitaci s udělením svátosti biřmování došlo opět na území Prahy ve dnech 17.–25. června (s výjimkou 19. a 23. června) ve čtvrti Nové a Staré Město; 20. června pak využil biskup Krieger k biřmování tří osob ve své domácí kapli.⁴⁷ Na Novém Městě pražském navštívil kostely sv. Štěpána (biřmováno 143 osob) a sv. Vojtěcha (biřmováno 170 osob) a na Starém Městě kostely Panny Marie před Týnem (biřmováno 73 osob), řádový křížovník s červenou hvězdou, zasvěcený sv. Františku z Assisi (čili sv. Františka Serafinského; biřmováno 17 osob), dominikánský sv. Jiljí (biřmováno 69 osob) a sv. Havla (biřmováno 143 osob).

Poslední vizitace roku 1785 se odehrála na území Plzeňského kraje (a to jak jeho Plzeňského tak i Klatovského podílu)⁴⁸ ve dnech 13.–27. července (s výjimkou 24.–25. července). Biskup Krieger při ní udělil svátost biřmování v lokalitách Klatovy (2466 osob), Předslav (16 osob), Němčice (2080 osob), Plánice (400 osob),⁴⁹ Zdebořice (2512 osob), Nýrsko (7709 osob), Domažlice (10731 osob), Hostouň (6286 osob), Horšovský Týn (1747 a 1152 osob), Chudonice (2501 osob), Přeštice (4454 osob), Blovice (801 osob), Plzeň (25 osob) a Štítov (1 osoba). Ani u jedné z lokalit nebylo uvedeno patrocinium.

Tato vizitace navazovala na biřmování v Klatovech v kostele Narození Panny Marie ve dnech 10.–12. července, kdy svátost přijalo celkem 19693 osob. Datum udělení svátosti nebylo zvoleno náhodně, neboť ve zmíněném kostele se nachází zázračný obraz Panny Marie Klatovské, jenž je kopií obrazu z italského Re a dne 8. července 1685 začal na místě

⁴⁴ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 6.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ V části *Knihy funkcí*, věnované zápisům o vizitacích, není tato vizitace zaznamenána.

⁴⁷ Je nanejvýš pravděpodobné, že vizitace v kostele sv. Jindřicha dne 14. června souvisela s následující vizitací, započatou dne 17. června, přestože mezi nimi došlo ještě k biřmování 10 osob v kapli sv. Václava (zřejmě ve svatovítském chrámu) dne 15. června.

⁴⁸ Podle krajského rozdělení Čech z roku 1751; viz Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka – Dobeš, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Praha 2005, s. 161.

⁴⁹ Na samém počátku vizitace byly dvakrát navštíveny dvě lokality v jednom dni, a to Klatovy a Předslav dne 13. července a Němčice a Plánice o den později.

čela Panny Marie krváčet.⁵⁰ Proto se v *Knize funkcí* v této souvislosti uvádí, že rok 1785 byl „jubilejním rokem Panny Marie,“ neboť uplynulo sto let od zmíněného zázraku.

V roce 1786 bylo biřmováno jen 3013 osob, což je pouhý zlomek v porovnání s deseti-tisíčovými čísly z předcházejících let. Na tomto stavu se podepsala především skutečnost, že se tohoto roku na území pražské arcidiecéze neuskutečnila žádná kanonická vizitace.

Nejvíce osob v jednom dni (1150), bylo biřmováno dne 5. června v Metropolitním chrámu sv. Víta, což souvisí se slavností Soslání Ducha Svatého, jež ve zmíněném roce připadla na předcházející den, tedy 4. června.⁵¹ Z toho důvodu se tato svátost 5. června udílela hned na dvou místech, a to kromě uvedené svatovítské katedrály i v domácí kapli, kde bylo biřmováno 204 osob.

Dvakrát během jednoho dne se biřmovalo rovněž dne 8. září ve Staré Boleslavi (79 a 43 osob), a přestože nebylo v *Knize funkcí* uvedeno patrocinium kostela, kde k této události došlo, je z uvedeného data zřejmé, že se tak stalo v chrámu Nanebevzetí Panny Marie, stejně jako v letech 1782–1783.⁵² V tomto kostele se ostatně v roce 1786 udělovala svátost biřmování i o jiných mariánských svátcích či slavnostech, např. dne 25. března (slavnost Zvěstování Páně, 45 osob), 2. července (liturgická památka Navštívení Panny Marie, 309 osob)⁵³ a 15. srpna (slavnost Nanebevzetí Panny Marie, 209 osob).

Celkový počet 251 biřmovaných osob v biskupské rezidenci hned pro čtyři dny najednou byl v *Knize funkcí* uveden pro dny 14.–17. května; udělení svátosti souviselo bezpochyby se svátkem sv. Jana Nepomuckého dne 16. května.

Nejméně osob – jedna, bylo biřmováno v Praze v Metropolitním chrámu sv. Víta (1. ledna, 16. a 30. dubna a 23. července) a v domácí kapli biskupské rezidence (6., 13. a 18. srpna, 15. října a 17. listopadu).

V roce 1787 přijalo svátost biřmování celkem 3675 osob, tedy jen o něco málo více než v předcházejícím roce; nejvíce během jednoho dne (710 osob), dne 28. května v Metropolitním kostele sv. Víta, neboť na předcházející den, tedy 27. květen, připadla toho roku slavnost Soslání Ducha Svatého.⁵⁴

Další poměrně vysoký počet biřmovanců přijal tuto svátost o mariánských svátcích a slavnostech ve Staré Boleslavi, a to 8. července (neděle v oktávě Navštívení Panny Marie, 300 osob),⁵⁵ 15. srpna (slavnost Nanebevzetí Panny Marie, 248 osob) a 9. září (neděle v oktávě Narození Panny Marie, 257 osob) a dále pak o slavnosti sv. Václava 28. září (309 osob). Přestože v *Knize funkcí* nebylo ani jednou uvedeno patrocinium kostela, v němž k udělení svátosti došlo, vzhledem k předcházejícím letům se všeobecně předpokládá, že co se týče mariánských svátků a slavností, stalo se tak opět v kostele Nanebevzetí Panny Marie a v případě slavnosti sv. Václava ve stejnojmenné bazilice.

Celkový počet biřmovanců pro více dnů, tentokrát šest, byl v *Knize funkcí* uveden pro 20.–25. října; šlo o 1226 osob.

Roku 1787 se také konala jedna pouze jednodenní kanonická vizitace, a to dne 13. února v nejmenované lokalitě v kostele sv. Filipa a Jakuba; při této příležitosti byla biřmována pouze jedna osoba.

Jedna osoba přijala v tomto roce svátost biřmování rovněž v Metropolitním chrámu sv. Víta, a to dne 28. ledna, 4., 11. a 25. února a 4. a 5. března.

⁵⁰ Podrobněji o této události viz Klatovy, Praha 2010, s. 234–238 (kapitola s názvem Klatovy zázračné).

⁵¹ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 26.

⁵² Chrám Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi není jako místo biřmování uveden v *Knize funkcí* v případě zápisů z 8. září roku 1784, 1786 a 1788–1789.

⁵³ Po úpravě liturgického kalendáře v roce 1969 připadá tato památka na den 31. května; *pozn. aut.*

⁵⁴ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 18.

⁵⁵ Tamtéž.

V roce 1788 biřmoval biskup Krieger celkem 7305 osob, což je dvojnásobek v porovnání s rokem 1787; nejvíce (1215), dne 24. srpna v Žaboklikách. Přestože v *Knize funkcí* není patrocinium uvedeno, stalo se tak v den titulární slavnosti kostela sv. Bartoloměje, jenž je tamním farním chrámem. Velké množství osob (2327), bylo rovněž biřmováno o slavnosti Soslání Ducha Svatého (11. května) a v následném oktávu ve dnech 12., 15.–18. a 20. května v Metropolitním chrámu sv. Víta.

Kanonická vizitace proběhla toho roku pouze jediná, ve dnech 20.–21. října na území Rakovnického kraje v lokalitách Slaný a Vraný; při té příležitosti bylo v prvně jmenované biřmováno 153 a ve druhé 195 osob. Vizitaci předcházelo ustanovení nového děkana při slánském kostele sv. Gotharda, během níž přijalo svátost biřmování 269 osob.

Biřmování během ustanovení nového duchovního správce se v roce 1786 událo ještě jednou, a to dne 27. července na Zbraslavi. Patrocinium sice není uvedeno, ale lze předpokládat, že k udělení svátosti došlo v kostele sv. Jakuba Většího. Ve Staré Boleslavi se toho roku biřmovalo 6. července (neděle v oktávu Navštívení Panny Marie, 148 osob),⁵⁶ 15. srpna (slavnost Nanebevzetí Panny Marie, 365 osob), 8. (svátek Narození Panny Marie, 365 osob) a 28. září (slavnost sv. Václava, 259 osob).

Jen jedna osoba pak přijala svátost biřmování dne 27. ledna v Metropolitním chrámu sv. Víta a dne 20. dubna v domácí kapli.

Rok 1789 představoval značný nárůst v počtu biřmovaných osob oproti předcházejícím letům, neboť jich tuto svátost přijalo celkem 16231. Příčinu lze nalézt zejména v kanonické vizitaci Plzeňského kraje, resp. výhradně jeho Plzeňského podílu⁵⁷ ve dnech 5.–19. října (s výjimkou 14.–17. října). Během ní totiž biskup Krieger navštívil osm lokalit a zmíněnou svátost udělil 12558 osobám, což představuje tři čtvrtiny celkového počtu biřmovaných v roce 1789. Ani v jednom případě však nebylo v *Knize funkcí* uvedeno patrocinium. K navštíveným lokalitám patřily Dobruška (5. října, 333 biřmovanců), Chotěšov (6. října, 1045 biřmovanců), Stráž (7. října, 480 biřmovanců), Kladruby (8. října, 1700 biřmovanců), Tachov (9.–10. října, 4056 biřmovanců), Chodová Planá (11. října, 4395 biřmovanců), Teplá (12.–13. října, 264 biřmovanců) a Spálené Poříčí (18.–19. října, 285 biřmovanců).

Ve Staré Boleslavi se již tradičně biřmovalo o mariánských svátcích a slavnostech 5. července (neděle v oktávu Navštívení Panny Marie, 147 osob),⁵⁸ 15.–16. srpna (slavnost Nanebevzetí Panny Marie a následná neděle v oktávu, 591 osob)⁵⁹ a 8. září (svátek Narození Panny Marie, 395 osob) a o slavnosti sv. Václava 28. září (482 osob); v případě slavnosti Nanebevzetí Panny Marie bylo uvedeno stejnojmenné patrocinium kostela.

Nově se v tomto roce objevuje udělení svátosti biřmování v bazilice sv. Jirí na Pražském hradě, 1. března (25 osob), 28. srpna (120 osob) a 22. září (2 osoby).

Pouze jedna osoba byla biřmována v domácí kapli ve dnech 15. února, 22. března, 30. června a 12. července a v Metropolitním chrámu sv. Víta ve dnech 2. a 10. května.

V roce 1790 udělil biskup Krieger svátost biřmování celkem 6805 osobám, což značí v porovnání s předcházejícím rokem více než poloviční pokles.

V tomto roce je u záznamů v *Knize funkcí* patrný velký nárůst počtu biřmovanců pro dva dny současně; jedná se o 18.–20. (domácí kaple, 103 osob), 20.–24. (Metropolitní chrám sv. Víta, 936 osob), 25.–26. (domácí kaple, 58 osob) a 27.–28. května (tamtéž, 39 osob); 13. a 20. (Karlovy Vary, 2794 osob) a 28.–29. června (Hrozňetín, 1879 osob). V prvním případě souvisí tato skutečnost se slavností Soslání Ducha Svatého, která ve zmi-

⁵⁶ Tamtéž, s. 2.

⁵⁷ Viz pozn. 39.

⁵⁸ Viz Emler, J.: Rukověť chronologie křesťanské, s. 22.

⁵⁹ Tamtéž.

něném roce připadla na 23. května;⁶⁰ ve třetím pak s patrociniem kostela sv. Petra a Pavla, jejichž slavnost připadá právě na 29. června. Nejméně osob, pouze jedna, bylo biřmováno v nejmenované lokalitě s patrociniem sv. Alžběty dne 30. ledna, v domácí kapli dne 18. února, 26. září a 31. října a v Metropolitním chrámu sv. Víta dne 18. července a 22. srpna.

V tomto roce se rovněž nekonala žádná kanonická vizitace.

V roce 1791 bylo biřmováno celkem 6020 osob; nejvíce (3323), dne 20. června v Teplé. Toto biřmování bezpochyby souvisí se slavením nezávislé památky bl. Hroznaty, zakladatele tohoto premonstrátského kláštera, jež připadá na 14. červenec.⁶¹ Další vysoký počet osob (816), přijal tuto svátost dne 13. června v Metropolitním chrámu sv. Víta, neboť se jednalo o pondělí v oktávu Seslání Ducha Svatého, jehož slavnost připadla toho roku na 12. července.⁶²

Ve Staré Boleslavi bylo v tomto roce biřmováno 507 osob v neděli oktávu Navštívení Panny Marie dne 3. července, 300 osob o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie dne 15. srpna a 417 osob o slavnosti sv. Václava dne 28. září; patrocinium bylo v *Knize funkcí* uvedeno jen v případě 3. července (Nanebevzetí Panny Marie).

Pouze jedna osoba přijala svátost biřmování v domácí kapli dne 7. června, 3. července a 24. září. Ani v tomto roce se neuskutečnila žádná kanonická vizitace.

V roce 1792, jímž končí v *Knize funkcí* zápisy o biřmování, udělil biskup Krieger tuto svátost celkem 2669 osobám, tedy výrazně nižšímu počtu, než tomu bylo v předcházejících letech; na tomto stavu se bezpochyby odrazila i skutečnost, že záznamy toho roku byly vedeny jen do 9. července.

Nejvíce osob (1327), bylo biřmováno dne 28. května v Metropolitním chrámu sv. Víta, neboť se jednalo o pondělí v oktávu Seslání Ducha Svatého, jehož slavnost se slavila o den dříve.⁶³ Vzhledem k této významné liturgické době se biřmování v Praze dne 31. května (čtvrtek ve svatodušním oktávu)⁶⁴ a o následné slavnosti Nejsvětější Trojice dne 3. června⁶⁵ udílelo vždy v jeden den na dvou místech; v prvním případě v biskupské rezidenci (23 osob) a na blíže neurčeném místě (203 osob), ve druhém pak jednak v téže rezidenci (315 osob) a jednak v rádovém kostele sv. Voršily na Novém Městě pražském (38 osob).

Z mimopražských lokalit přijalo v roce 1792 tuto svátost ve Staré Boleslavi 309 osob v neděli v oktávu Navštívení Panny Marie dne 8. července a 11 osob následujícího dne;⁶⁶ k udělení svátosti došlo v prvním případě v kostele Nanebevzetí Panny Marie a ve druhém překvapivě v bazilice sv. Václava.

Nejméně osob (pět), bylo biřmováno dne 8. června v biskupské rezidenci. Rovněž tento rok se, stejně jako předcházející dva, nekonaly žádné kanonické vizitace.

Závěrem lze říci, že svátost biřmování udělovali oba pražští světicí biskupové Jan Matouš Schweiberer a Erasmus Diviš Krieger v letech 1779–1792 většinou v ustálených termínech a často i ustálených lokalitách, souvisejících zejména s novozákonně podloženou slavností Seslání Ducha Svatého, mariánskými slavnostmi (Nanebevzetí Panny Marie, Zvěstování Páně), svátky (Narození Panny Marie) a liturgickými památkami (Navštívení Panny Marie), slavností sv. Václava přímo v místě mučednické smrti tohoto svätce ve Staré Boleslavi a svátkem sv. Jana Nepomuckého, slaveným u jeho oltáře v Metropolitním

⁶⁰ Tamtéž, s. 14.

⁶¹ Tamtéž, s. 34.

⁶² Tamtéž, s. 34.

⁶³ Tamtéž, s. 18.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Nejvíce osob pak bylo birmováno během kanonických vizitací na území pražské arcidiecéze, které se ve zmíněném období týkaly Čáslavského, Litoměřického, Boleslavského, Kouřimského, Loketského, Rakovnického a Plzeňského kraje; poslední dva jmenované byly vizitovány dokonce dvakrát. Nezanedbatelný počet osob přijal svátost birmování rovněž o připomínkách liturgických výročí, jimiž byly např. padesáté výročí Korunovace Panny Marie Svatohorské dne 9. června 1782 nebo stoleté výročí zázraku Panny Marie Klatovské dne 8. července 1785.

Příloha

Přehled o stavu birmovanců pražské arcidiecéze v jednotlivých měsících let 1779–1792

	1779	1780	1781	1782	1783	1784	1785	1786	1787	1788	1789	1790	1791	1792	Celkem
1.	-	-	-	4	4	-	1	1	8	1	-	1	-	-	20
2.	-	2	-	1	7	2	1	-	4	-	1	1	-	-	19
3.	-	134	-	2	-	-	228	45	16	-	28	83	-	-	536
4.	-	51	5	12	23	6	-	2	-	1	-	-	-	-	100
5.	-	3 627	631	5 273	282	2 638	2 469	251	955	2 636	87	1 747	333	1 625	22 554
6.	-	1 264	1 187	13 398	2348	738	881	1 593	352	127	1 724	4 673	4 461	724	33 470
7.	-	465	-	11 109	37 670	180	62 739	310	300	256	148	9	508	320	114 014
8.	149	679	-	9 892	12 403	6 891	220	230	248	1 583	806	231	300	-	33 632
9.	358	357	-	5 956	6 852	522	166	539	566	1 335	879	1	418	-	17 949
10.	16	61	3	7 004	-	-	1 272	3	1 226	1 366	12 558	59	-	-	23 568
11.	381	1	1	-	1 074	20 172	3	35	-	-	-	-	-	-	21 667
12.	14	-	6	2	-	1	4	4	-	-	-	-	-	-	31
Celkem	918	6 641	1 833	52 653	60 663	31 150	67 984	3 013	3 675	7 305	16 231	6 805	6 020	2 669	267 560

Kvůli grafické podobě tabulky byly jednotlivé měsíce roku označeny arabskými čísly od 1 do 12 (1. – leden, 2. – únor, 3. – březen atd.)

Erteilung des Sakraments der Firmung durch die Prager Weihbischöfe Jan Matouš Schweiberer und Erasmus Diviš Krieger in den Jahren 1779–1892

Im Nationalarchiv in Prag befindet sich im Archivbestand namens „Archiv des Prager Erzbistums“ das Funktionsbuch der Weihbischöfe Jan Matouš Schweiberer und Erasmus Diviš Krieger aus den Jahren 1779 bis 1792 (*Liber functionum*). Es enthält neben Eintragungen über Visitationen und Erteilungen der niedrigeren und höheren Weihe auch Eintragungen über Erteilung des Sakraments der Firmung im Rahmen der Prager Erzdiözese.

Während der beiden Episkopate wurden insgesamt 267 560 Personen gefirmt, die das erwähnte Sakrament am häufigsten bei kanonischen Visitationen in den Kreisen Čáslav, Litoměřice, Boleslav, Kouřim, Loket, Rakovník und Plzeň empfangen haben. Die Firmung wurde oft auch im Laufe einiger liturgischer Jahrestage erteilt, wie zum Beispiel zu den beweglichen Pfingsten, an den Marienfesten der Mariä Himmelfahrt (15. August) und Verkündigung des Herrn (25. März), am Marienfest Mariä Geburt (8. September), am Marienfest Mariä Heimsuchung (2. Juli), am Fest des hl. Wenzel (28. September) oder am Fest des hl. Johann von Nepomuk (16. Mai) und an deren Oktavtagen.

Nicht zuletzt firmten die Bischöfe an Tagen bedeutender Kirchenjubiläen, die sich zu einem bestimmten Ort in der Prager Erzdiözese bezogen; in den Jahren 1779–1792 handelte es sich zum Beispiel um das 50. Jubiläum der Krönung der Jungfrau Maria vom Heiligen Berg am 9. Juni 1782 oder um das 100. Jubiläum der Wundertat der Jungfrau Maria von Klato-vy/Klattau am 8. Juli 1785.

Administration of the Sacrament of Confirmation by Prague Auxiliary Bishops Jan Matouš Schweiberer and Erasmus Diviš Krieger in the Years 1779–1792

Analysis of the administration of the sacrament of Confirmation in the years 1779–1792 based on the Book of Functions of Prague auxiliary Bishops preserved in the National Archives.